

**VOI BATE PĂSTORUL ȘI OILE TURMEI VOR FI RISIPITE.
CREDINCIOȘII PĂRINTELUI DR. VASILE LUCACIU
ÎN MARELE RĂZBOI**

Marius CÂMPEANU¹
Maria-Alexandra CÂMPEANU²

**WILL STRIKE THE SHEPHERD AND THE SHEEP OF THE FLOCK WILL
BE SCATTERED. THE BELIEVERS OF THE
FATHER DR. VASILE LUCACIU IN THE GREAT WAR**

ABSTRACT

Through the present study, the authors bring to the fore both the destiny of a prominent personality in the modern history of Romania – father Dr. Vasile Lucaciu – in the tremendous years of First World War, as well as the contribution of the simple people from Șişești, Bontăieni, Dănești and Unguraș in the Great War, shepherded since 1885 by the one metaphorically consecrated in Romanian historiography as the „Lion from Șişești”. In order to understand better the activity and spiritual experiences of the Greek-Catholic father Dr. Vasile Lucaciu during the war, in the material preamble we sketch a short biographical medallion. The statistical data regarding the participation of young men from the Greek-Catholic Parish of Șişești, with Bontăieni, Dănești and Unguraș branches, in the First World Conflagration are made on the basis of the ASTRA reports, compiled in the mentioned localities in the months of January-February 1922.

Keywords: The First World War, Șişești, Vasile Lucaciu, soldiers, farmers.

Prin intermediul studiului de față, autorii aduc în prim-plan atât destinul unei personalități marcante din istoria modernă a României – părintele dr. Vasile Lucaciu – în anii crânceni ai Primului Război Mondial, cât și contribuția românilor din Șişești, Bontăieni, Dănești și Unguraș în Marele Război, păstoriți din anul 1885 de către cel consacrat în istoriografia românească ca „Leul de la Șişești”. Pentru a înțelege cât mai bine activitatea și trăirile sufletești ale părintelui greco-catolic Vasile Lucaciu în timpul războiului, în preambulul materialului creionăm un medalion biografic³. Da-

---

¹ Muzeograf, doctor în istorie, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș, Baia Mare; e-mail: mariuscampeanu2005@gmail.com.

² Studentă, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca; e-mail: alexandracampeanu2002@yahoo.com.

³ Pentru mai multe informații, a se vedea următoarele lucrări biografice: Tiron Albani, *Leul de la Șişești*, Oradea, 1936; Augustin Iuga, *Vasile Lucaciu – acte, documente, procese*, Baia Mare, 1939; Simion Retegan, *Luptând pe două fronturi: memorandistul Vasile Lucaciu*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2016; Blaga Mihoc, *Dr. Vasile Lucaciu (1852-1922)*, Oradea, Editura Primus, 2018; Claudiu Porumbăceanu (coord.), *Dr. Vasile Lucaciu – Pro Sancta unione omnium romanorum*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut/Editura Mega, 2022; Gavril Babiciu, *Vasile Lucaciu – erau al nașunii române*, Baia Mare, Editura Eurotip, 2022; Adriana Zaharia,

tele statistice privind participarea tinerilor din Parohia Greco-Catolică Șişești, cu fiile Bontăieni, Dănești și Unguraș în prima conflagrație mondială sunt realizate pe baza documentelor ASTREI, întocmite în localitățile menționate în intervalul de timp ianuarie-februarie 1922.

Părintele dr. Vasile Lucaciu. Câteva repere biografice. Vasile Lucaciu (22 ianuarie 1852, Apa-28 noiembrie 1922, Satu Mare) a fost al doilea din cei șapte copii ai lui Iuliana (născută Toth) și Mihail Lucaciu. Tatăl său a absolvit cursurile preparandiale la Ungvár, fiind învățător confesional greco-catolic în Racova, Apa și Baia Mare. Mama sa a fost fiica învățătorului George Toth din Mintiu. După mamă, Vasile Lucaciu s-a înrudit cu Nicolae Toth (episcop catolic de Eperjes – astăzi Prešov, în Slovacia –, între anii 1876 și 1882) și cu Alexis Toth (preot ortodox în Statele Unite; canonizat de Biserica Rusă în anul 1994).

După clasele primare terminate la Școala confesională greco-catolică din Baia Mare, Lucaciu a studiat la Gimnaziul romano-catolic din Baia Mare, la Liceul din Ungvár și la Liceul Ordinului „Premonstratens” din Oradea. Sub un impuls de moment a renunțat la liceu, intrând voluntar în armata austro-ungară. La puțin timp de la înrolare, s-a reîntors la Oradea pentru finalizarea studiilor liceale. În anul 1868 a câștigat un concurs organizat de Episcopia Greco-Catolică de Gherla pentru o bursă de studii la Colegiul „Sfântul Atanasie” din Roma. La Roma a urmat în paralel cursuri de filosofie la Colegiul „De Propaganda Fide”. După examenele de teologie din 1872 s-a îmbolnăvit de plămâni, motiv pentru care s-a întors acasă. Doi ani mai târziu, în 1874, și-a finalizat studiile teologice la Seminarul teologic greco-catolic din Gherla.

În decembrie 1874 s-a căsătorit cu Paulina Șerbac (1855-1911), fiica preotului Ioan Șerbac din Potău. În același an, în a treia zi de Crăciun a primit harul preoției, iar în martie 1875 a fost numit preot paroh în parohia Sâncraii Eriului (unde a slujit până în anul 1878).

Între anii 1878 și 1885 a fost profesor de limba și literatura română la Liceul regesc din Satu Mare. În perioada profesoratului, a elaborat lucrarea „Instituțiunile filosofice” (în trei volume: „Logica”, „Metafizica” și „Filosofia morală”). De asemenea, a publicat numeroase articole în presa vremii, dintre care amintim *Familia* – Oradea, *Gazeta Transilvaniei* – Brașov, *Observatorul* – Sibiu, *Tribuna Poporului* – Arad; *Gutinel* – Baia Mare.

Între anii 1885 și 1914 a fost preot paroh la Șişești⁴. În această perioadă, datorită activității desfășurate pe tărâm național, a intrat în conflict atât cu autoritățile de stat, cât și cu episcopul Ioan Szabo al Gherlei. Conflictul cu episcopul gherlean a

---

Dr. Vasile Lucaciu (1852-1922). *Activitatea culturală și politică*, Satu Mare, Editura Solstițiu, 2023.

⁴ La Șişești, Lucaciu și-a făcut intrarea în duminica de 5/17 octombrie 1885. Instalarea în parohie a fost făcută de preotul Vasile Șurani de la Șurdești, protopop al Protopopiatului greco-catolic Baia Sprie. Presa vremii a prezentat întregul moment festiv: primirea sacerdotului de șiruri mari de oameni, printre care a trecut pe drumul dinspre Baia Sprie, primirea călduroasă de la hotarul Șişeștiului făcută de credincioși din patru sate (Șişești, Unguraș, Bontăieni și Dănești), cuvântul de bun venit al învățătorului, răspunsul noului paroh, intrarea în Șişești în bătaia clopotelor, oficierea Sfintei Liturghii și predica în fața vechii biserici, neîncăpătoare pentru mulțimea venită din împrejurimi pentru a-l vedea și asculta pe vestitul preot (*Serbătorirea celui prigonit*, în „Gazeta Transilvaniei”, nr. 224/8(20) octombrie 1885).

condus la suspendarea de la slujire între 1892-1895, repunerea în drepturi făcându-se în 21 decembrie 1895, la intervenția Vaticanului. Îi sunt intentate mai multe procese, în urma acestora fiind închis la Satu Mare, Seghedin și Budapesta. În timpul procesului memorandiștilor ținut la Cluj (mai 1894), fiind considerat autorul intelectual al mișcării memorandiste, Vasile Lucaciu a primit cea mai aspră condamnare (5 ani de închisoare; a fost grațiat de către împăratul Francisc Iosif I, alături de ceilalți memorandiști care au avut pedepse de executat, la 15 septembrie 1895). În 1907 a fost ales deputat în cercul electoral Beiuș, din partea Partidului Național Român, în Parlamentul de la Budapesta. La Șișești a ctitorit biserica „Sfintei Uniri a tuturor Românilor” (sfântită în 15 august 1891), școala confesională (1905) și casa parohială.

Familia Lucaciu a avut cinci copii: Vasiliu Cicerone Vergiliu (născut în 1876; moare la trei luni de la naștere), Epaminonda (născut în 1877), Maria Veturia (născută în 1878), Vasile Romulus (născut în 1885) și Tulia.

Vasile Lucaciu în anii Primului Război Mondial și în ultimii ani de viață.

Vasile Lucaciu a trăit drama războiului pe mai multe planuri. Ca tată, a suferit enorm la pierderea copilului drag în război, fiul acestuia, Vasile Romulus⁵, mobilizat în 1914 și căzut pe Frontul de Est din Galiția în primele luni ale războiului, în condiții neclare până în momentul de față. Ca militant politic, la puțin timp după izbucnirea Primului Război Mondial, alături de fratele său Constantin Lucaciu și la fel ca bunul său prieten Octavian Goga, a trecut clandestin granița în România, desfășurând o propagandă activă pentru intrarea țării în război alături de Antantă, în scopul dezrobirii Transilvaniei. În activitățile culturale și politice avute la București până în vara anului 1916, a fost susținut și de alți oameni politici sau de cultură transilvăneni, dintre care îi amintim pe Oct. Goga, Sever Bocu, Onisifor Ghibu, Vasile Stoica sau Octavian Tăslăuanu, cu toții făcând „front” comun pentru a-i convinge pe regele Ferdinand I și membrii guvernului de necesitatea intrării României în război alături de puterile Antantei. În anul 1915 a fost ales deputat de Galați în Parlamentul României.

După intrarea României în război (august 1916) și ocuparea Bucureștiului (decembrie 1916), Lucaciu s-a retras la Iași. Din însărcinarea guvernului României, alături de preotul ortodox Ioan Moța și de locotenentul Vasile Stoica, între anii 1917-1919 a întreprins misiuni diplomatice în Statele Unite („Misiunea Patriotică Română” a fost primită la Casa Albă de secretarul de stat Robert Lansing, în 2 iulie 1917), Franța (august-noiembrie 1918), Italia (noiembrie-decembrie 1918; a sfântit drapelele de luptă ale regimentelor Horea și Cloșca, formate din circa 10.000 de soldați voluntari proveniți din prizonierii români din armata austro-ungară) și Elveția. În esență, menirea „Leului de la Șișești” a fost atât de a prezenta soarta inacceptabilă a românilor din Monarhia austro-ungară, pentru a câștiga sprijin politic din partea celor puternici față de cauza românilor transilvăneni – Unirea cu Vechiul Regat⁶ –, cât și de

---

⁵ Vasile Romulus Lucaciu s-a născut în 15 mai 1885, la Satu Mare. A fost botezat după aproape o lună, pe 14 iunie, de preotul-paroh Ioan Marcu, care îndeplinea și calitatea de protopop al Protopopiatului greco-catolic Satu Mare. Nași de botez au fost dr. Gheorghe Pop (posibil, George Pop de Băsești), prof. Steinberg Ferenc și Szeremi Terézia (Serviciul Județean Satu Mare al Arhivelor Naționale, Colecția *Registre Parohiale de Stare Civilă*, reg. nr. 1.310, f. 100v.-101r.).

⁶ Viorel Câmpean, Viorel Ciubotă, Diana Kinces, *Românii sătmăreni și Marea Unire. Dicționar de personalități*, Baia Mare, Editura Surorilor Lauretane, 2018, p. 20.

a organiza corpuri de voluntari români din Transilvania, căzuți prizonieri în Italia și Franța, dornici să lupte pentru realizarea României Mari. Pentru aceste deziderate în parte realizate, deși nu era în țară, Consiliul Dirigent, constituit la Alba Iulia în 2 decembrie 1918, l-a desemnat ministru fără portofoliu. Biserica i-a recunoscut și ea meritele. Episcopul Iuliu Hossu al Gherlei i-a conferit titlatura de „apostol al neamului”, acordându-i distincțiile de asesor consistorial și de arhidiacon onorar diecezan. Cu toate acestea, părintele Vasile Lucaciu nu și-a continuat pastorația la Șișești⁷, fiind instalat în 24 aprilie 1921 ca paroh și protopop la Satu Mare, după decesul fratelui său Constantin, fost titular al acestor funcții⁸.

Vasile Lucaciu s-a întors în țară în vara anului 1919. În acest an a participat la câteva ședințe ale Consiliului Dirigent și la alegerile parlamentare, fiind ales deputat din partea Cercului electoral Baia Mare în primul parlament al României Mari. S-a întors la Baia Mare după cinci ani de absență. Aici a trăit o altă nemulțumire sufletească, fiind marginalizat atât de conducerea orașului, cât și de oamenii politici locali.

În ultima perioadă a vieții, părintele Vasile Lucaciu a fost grav bolnav de inimă. Bătrân și bolnav, părăsit de toți, Lucaciu a plecat spre eternitate în ziua de 28 noiembrie 1922. Ca un gest simbolic, Guvernul României i-a organizat funeralii naționale în 1 decembrie 1922, la patru ani de la înfăptuirea Marii Uniri. Slujba de înmormântare, desfășurată la Satu Mare, a fost oficiată de episcopii greco-catolici Iuliu Hossu și Valeriu Traian Frențiu, iar sicriul, adus cu trenul până la Baia Sprie și cu un car cu trei perechi de boi până la Șișești, a fost depus într-un cavou, alături de soția sa Paulina, în Biserica „Sfintei Uniri a Tuturor Românilor din Șișești”.

Participarea românilor din localitățile Șișești, Bontăieni, Dănești și Unguraș în Primul Război Mondial. În partea a doua a studiului prezentăm informații referitoare la participarea românilor din Șișești, Bontăieni, Dănești și Unguraș în Primul Război Mondial. După cum am amintit, din perspectiva organizării bisericești, alături de Șișești (care avea statutul de parohie mamă; „matre”, cum apare în șematismele diecezane de Gherla), celelalte localități aveau calitatea de filii. Anterior declanșării războiului, cu privire la numărul de „suflete” din parohia greco-catolică Șișești, Șematismul de Gherla din anul 1914 prezintă următoarea situație: 1.210 credincioși trăiau la Șișești („Lacfalu”), 407 la Unguraș („Magyarkékes”), 301 la Bontăieni („Pusztatelek”) și 304 la Dănești („Bajfalu”); ceea ce înseamnă un total de 2.222 de credincioși⁹. Dr. Vasile Lucaciu deținea calitatea de preot paroh, iar Andrei Pop pe cea de cooperador (capelan)¹⁰. Din perspectiva organizării administrative, localitățile Șișești, Bontăieni, Dănești și Unguraș (cu denumirea de „comune”) se aflau în plasa

---

⁷ După plecarea lui Vasile Lucaciu în România, parohia Șișești a fost administrată de Andrei Pop, fost capelan în Turț (a fost instalat la Șișești încă din luna mai a anului 1914). Între 1914 și 1921, Andrei Pop a avut calitatea de administrator parohial, iar din februarie 1921 și până în iunie 1924 pe aceea de paroh. După 1924, la Șișești a slujit dr. Epaminonda Lucaciu, fiul părintelui V. Lucaciu (Serviciul Județean Maramureș al Arhivelor Naționale, Colecția *Matricole Confesionale*, reg. nr. 1.920, f. 1-47).

⁸ S. Retegan, *op. cit.*, p. 52.

⁹ *Șematismul veneratului cler al Diecezei greco-catolice române de Gherla pe anul 1914*, Gherla, Tipografia Diecezană, 1914, p. 233-234.

¹⁰ *Ibidem*, p. 233.

Baia Mare, în cadrul județului Sătmar (Satu Mare)¹¹. Informațiile statistice care urmează au fost preluate din patru documente („Tablouri nominale”) întocmite în lunile ianuarie-februarie 1922. Documentele se păstrează la Serviciul Județean Sibiu al Arhivelor Naționale (în continuare: SJSbAN), în fondul „ASTRA”, fiind rezultatul documentar al anchetei realizate la inițiativa istoricului și ziaristului sibian Teodor V. Păcățian în comunitățile românești, pentru a se vedea sacrificiile de vieți omenești și distrugerile de bunuri materiale suferite de românii transilvăneni în Primul Război Mondial.

Datele referitoare la participanții localității **Șișești** în Primul Război Mondial au fost consemnate într-un „Tablou nominal” care conține patru file (opt pagini, VIII) numerotate. Pe prima pagină este specificat numărul de locuitori români ai localității existent la data întocmirii recensării, 19 ianuarie 1922 (1.197 persoane). Pe ultima pagină s-a trecut totalul general al participanților la război. Tot acolo sunt menționate persoanele care au întocmit și verificat documentul: Weisz Eugen, secretar cercual; Andrei Pop, preot; Ioan Abrihan, primar, și Ilie Țineg[h]e, plugar. Totalul general din documentul ASTREI arată că din Șișești a participat la acțiunile impuse de Primul Război Mondial un număr de 201 locuitori, din care 199 au participat la partea activă (99%) și doi au fost mobilizați pe loc (1%)¹². În ceea ce privește gradele militare deținute de cei 201 participanți la război, doi (1%) au fost subofițeri (plutonieri majori), iar 199 (99%) s-au încadrat în categoria „gradați și soldați”. Dintre aceștia, opt au deținut gradul de sergent (4,02%), doi de caporal (1%), iar 189 au fost soldați (94,98%).

Potrivit „Tabloului nominal”, la sfârșitul războiului, din cei 201 de români mobilizați au supraviețuit acestuia 161, adică 80,10%, iar 40 de persoane, respectiv 19,90%, nu s-au mai întors. Din cele 40 de persoane care nu s-au mai întors, 38 și-au pierdut viața pe câmpul de luptă, iar două au fost date dispărute¹³. Surprinzător este faptul că documentul ASTREI nu-l amintește pe Vasile Romulus Lucaciu, fiul părintelui Vasile Lucaciu, mobilizat în anul 1914 și decedat pe frontul galițian încă din primele luni ale războiului. Pe parcursul războiului, conform „Tabloului nominal”, din rândul celor trimiși pe front, cei care s-au remarcat prin bărbăție, curaj și vitejie au fost decorați. Numărul decorațiilor a fost de trei, cu patru medalii și decorații. Grav afectate de pierderile suferite au fost familiile celor mobilizați la război, care și-au pierdut viața pe câmpul de luptă sau au fost declarați dispăruți. În conformitate cu documentul ASTREI, în urma celor care nu s-au mai întors din război au rămas 12 văduve și 29 de orfani¹⁴.

Datele referitoare la participanții localității **Bontăieni** în Marele Război au fost consemnate tot într-un „Tablou nominal”, care conține două file (trei pagini, III) numerotate. Pe prima pagină este specificat numărul de 245 locuitori, existent la 17 ianuarie 1922 (data recensării). Pe a doua pagină este totalul general al participanților la război, iar pe ultima comisia care s-a ocupat de întocmirea și verificarea documen-

¹¹ Vezi Constantin Martinovici, Nicolae Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite*, Cluj, Institutul de arte grafice „Ardealul”, 1921, p. 37.

¹² *Ibidem*, p. VIII; Ioan Popa, *Românii din Transilvania, Banat, Crișana, Sătmar și Maramureș în Primul Război Mondial*, Sibiu, Editura Armanis, 2019, p. 658, nr. crt. 29.

¹³ SJSbAN, FA, XVII, *Tablou nominal Șișești*, p. VIII; I. Popa, *op. cit.*, p. 659, nr. crt. 29.

¹⁴ SJSbAN, FA, XVII, *Tablou nominal Șișești*, p. VIII.

tului, alcătuită din Weisz Eugen, secretar cercual, Vasalie Selejan, primar, Andrei Pop, preot, și Dan Chirilă, plugar. Totalul general din „Tabloul nominal” prezintă că din Bontăieni au participat la acțiunile impuse de Primul Război Mondial un număr de 52 de locuitori, toți la partea activă (100%)¹⁵. Toți cei 52 de participanți în război au făcut parte din categoria „gradați și soldați”. Dintre aceștia, unul a fost caporal (1,02%), iar 51 soldați (98,39%).

În conformitate cu conținutul documentului, din cei 52 de locuitori mobilizați la începutul conflagrației au supraviețuit 45, adică 86,54%, iar șapte persoane, respectiv 13,46%, nu s-au mai întors. Din cele șapte persoane care nu au supraviețuit, șase și-au pierdut viața pe câmpul de luptă, iar una a fost dată dispărută¹⁶. Pe parcursul războiului, din rândul celor mobilizați pe front nu a fost decorat niciun participant. Potrivit „Tabloului nominal”, în urma celor care nu s-au mai întors din război au rămas trei văduve și cinci orfani¹⁷.

Datele referitoare la participanții localității **Dănești** în prima conflagrație mondială au fost consemnate într-un „Tablou nominal” cu două file (trei pagini, III) numerotate. Pe prima pagină este specificat numărul de 398 de locuitori, existent la 20 ianuarie 1922, data recensării. Pe ultima figurează totalul general al participanților la război și comisia care s-a ocupat de întocmirea și verificarea documentului, formată din: Weisz Eugen, secretar cercual; Andrei Pop, preot; Cufioan George, plugar. Totalul general din „Tabloul nominal” arată că au participat la acțiunile impuse de Primul Război Mondial 66 de locuitori, toți la partea activă (100%)¹⁸. Referitor la gradele militare deținute de cei 66 locuitori mobilizați, unul (1,52%) a fost subofițer (plutonier), iar 65 (98,48%) gradați și soldați. Dintre ultimii, unul a fost caporal (1,54%), iar 64 au fost soldați (98,46%).

Potrivit „Tabloului nominal”, din cei 66 de locuitori ai satului Dănești mobilizați în război, au supraviețuit acestuia 52, adică 78,79%, iar 14 persoane, respectiv 21,21%, nu s-au mai întors. Din cele 14 persoane care nu au supraviețuit războiului, opt și-au pierdut viața pe câmpul de luptă, doi au decedat în urma rănilor sau prizonieratului, iar patru au fost dați dispăruți¹⁹. Pe parcursul războiului, potrivit documentului ASTREI, din rândul celor mobilizați pe front nu a fost decorat niciun participant. Grav afectate de pierderile suferite au fost familiile celor care și-au pierdut viața pe câmpul de luptă, în urma rănilor, bolilor și prizonieratului sau au fost declarați dispăruți. În conformitate cu conținutul documentului, în urma celor care nu s-au mai întors din război au rămas șase văduve și 33 de orfani²⁰.

Informațiile referitoare la contribuția umană a localității **Unguraș** în Primul Război Mondial au fost trecute într-un „Tablou nominal” cu două file (trei pagini, III) numerotate. Pe prima pagină este specificat numărul de 420 de locuitori, existent la 14 februarie 1922, data recensării. Pe ultima pagină figurează totalul general al

---

¹⁵ *Ibidem*, p. II, III.

¹⁶ *Ibidem*, FA, XVII, *Tablou nominal Bontăieni*, p. II, III; I. Popa, *op. cit.*, p. 657, nr. crt. 5.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*, *Tablou nominal Dănești*, p. III; I. Popa, *op. cit.*, p. 656, nr. crt. 11.

¹⁹ *Ibidem*; I. Popa, *op. cit.*, p. 657, nr. crt. 11.

²⁰ *Ibidem*; *Ibidem*.

participanților la război și comisia care s-a ocupat de întocmirea și verificarea documentului, formată din: Carol [... indescifrabil], secretar, și George Chiver, primar.

Totalul general din „Tabloul nominal” prezintă că din Unguraș au participat la acțiunile impuse de Primul Război Mondial 68 de locuitori, dintre care 55 la partea activă (80,88%) și 13 mobilizați pe loc (19,12%)²¹. În ceea ce privește gradele militare, se constată faptul că toți cei 68 de participanți la război fac parte din categoria gradați și soldați. Dintre aceștia, patru au fost sergenți (5,88%), trei caporali (4,42%), iar 61 soldați (89,70%).

Conform documentului ASTREI, din cei 68 de locuitori mobilizați la începutul Marelui Război au supraviețuit acestuia 55, adică 80,88%, iar 13 persoane, respectiv 19,12%, nu s-au mai întors. Din totalul celor 13 persoane care nu au supraviețuit războiului, patru au decedat în urma rănilor sau de boală, iar nouă au fost dați dispăruți²². Pe întreaga durată a războiului, din rândul celor mobilizați pe front au fost decorați un număr de cinci participanți, cu șase medalii și decorații²³. Grav afectate de pierderile suferite au fost familiile celor care și-au pierdut viața în urma rănilor, bolilor și prizonieratului sau au fost declarați dispăruți. În conformitate cu conținutul documentului, în urma celor care nu s-au mai întors din război au rămas patru văduve și 11 orfani²⁴.

Primul Război Mondial a fost o etapă importantă în viața părintelui dr. Vasile Lucaciu. În cei patru ani fatidici ai omenirii, marele tribun transilvănean a cunoscut experiențe diverse: de la tristețe, refugiu, disperare și prigoană, până la șansa nesperată de a-și vedea împlinit marele vis al vieții sale, Marea Unire a tuturor românilor. Pe întreaga durată a războiului, dar și după, aflat în România și dincolo de hotarele ei, „peste mări și țări”, Vasile Lucaciu a lucrat pentru transpunerea în viață a marelui proiect național al momentului: formarea României Mari. Contribuția în Marele Război a enoriașilor din parohia greco-catolică Șișești, cu filiile Dănești, Bontăieni și Unguraș, a fost semnificativă. Din cei 387 de credincioși ajunși în „malaxorul” războiului, 313 au supraviețuit (80,88%), iar 74 (19,12%) nu s-au mai întors la casele lor. Deși au luptat în armata austro-ungară pentru interese total străine neamului românesc, în accepțiunea autorilor, jertfa lor reprezintă o picătură la temelia Marii Uniri, înfăptuite la Alba Iulia în 1 decembrie 1918.

Lista ilustrațiilor:

Fig. 1 – Părintele dr. Vasile Lucaciu (1852-1922).

Fig. 2 – Vasile Lucaciu voluntar în armata austro-ungară (1867-1868).

Fig. 3 – Familia preotului Vasile Lucaciu.

Fig. 4 – Vedere de ansamblu a Muzeului Memorial „Vasile Lucaciu” din Șișești. Foto: Zamfir Șomcutean.

Fig. 5 – Vasile Romulus Lucaciu (1855-1914).

²¹ *Ibidem*, *Tabloul nominal Unguraș*, p. III; *Ibidem*, p. 658, nr. crt. 34.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*, p. I-III; *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*, p. III; *Ibidem*.

Fig. 6 – Vasile Lucaciu sfințește drapelul de luptă ale voluntarilor români din Italia la 5 decembrie 1918.

Fig. 7 – Mormântul părintelui Vasile Lucaciu și al soției Paulina din biserica de la Șișești. Foto: Zamfir Șomcutean.

Fig. 8 – SJSbAN, FA, XVII, *Tabloul nominal Șișești*, p. I.

Fig. 9 – SJSbAN, FA, XVII, *Tabloul nominal Bontăieni*, p. I.

Fig. 10 – SJSbAN, FA, XVII, *Tabloul nominal Dănești*, p. I.

Fig. 11 – SJSbAN, FA, XVII, *Tabloul nominal Unguraș*, p. I.

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

